

Zālāju biotopu aizsardzības plāni

Baiba Galniece
LIFE-IP LatViaNature
zālāju biotopu eksperte

Rīga, 10-12-2025

Kas ir biotopu aizsardzības plāni?

Plānošanas dokuments/rīks, lai efektīvi pārvaldītu konkrēta biotopa aizsardzību valstī kopumā

- ✘ Nosaka biotopa aizsardzības pasākumus, lai sasniegtu labvēlīgu aizsardzības stāvokli
- ✘ Vērtē biotopu valstiskā līmenī, ne tikai ģeogrāfiski īpaši aizsargājamās dabas teritorijās
- ✘ Nozīmīgs solis Dabas atjaunošanas regulas noteiktā nacionālā dabas atjaunošanas plāna izstrādē
- ✘ Darbības termiņš – līdz 12 gadiem (pielāgojot Biotopu direktīvas 17. panta ziņojuma diviem periodiem), 2025.-2037.

Plāna mērķis ir izvērtēt **esošo situāciju** un **sniegt priekšlikumus** Biotopu direktīvas I pielikumā iekļauto Eiropas Savienības nozīmes biotopiem to saglabāšanai, apsaimniekošanai un atjaunošanai valsts mērogā.

Kur BAP tiks izmantoti?

- ▼ Nacionālā dabas atjaunošanas plāna izstrādē (saskaņā ar Dabas Atjaunošanas regulu)
- ▼ Finansējuma piesaiste biotopu apsaimniekošanai un atjaunošanai
- ▼ Priekšlikumi un pamatojumi normatīvo aktu grozījumiem
- ▼ Priekšlikumi sabiedrības izglītošanas jautājumiem

Sagatavots 21 biotopu aizsardzības plāns* 56 ES nozīmes aizsargājamiem biotopiem**

Meža biotopiem – 6 BAP

Saldūdeņu biotopi – 3 BAP

Zālāju biotopiem – 4 BAP

Piekrastes un virsāju biotopi – 7 BAP

Purvu biotopi – 1 BAP

*<https://www.daba.gov.lv/lv/sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani#sugu-un-biotopu-aizsardzibas-plani-izstrades-procesa>

** biotopi, kam nepieciešami līdzīgi aizsardzības pasākumi, apvienoti vienotā BAP

12 zālāju biotopi + 1 meža biotops:

1630* Piejūras zālāji → **Piejūras zālāji**

6110* Lakstaugu pioniersabiedrības seklās kaļķainās augsnēs

6120* Smiltāju zālāji

6210 Sausi zālāji kaļķainās augsnēs

6230* Vilkakūlas zālāji (tukšaiņu zālāji)

6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas

6410 Mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs

6510 Mēreni mitras pļavas

6430 Eitrofas augsto lakstaugu audzes

6450 Palieņu zālāji

5130 Kadiķu audzes zālājos un virsājos

6530* Parkveida pļavas un ganības

9070 Meža ganības

Zālāji

Aluviālie zālāji

Parkveida zālāji

Plāna struktūra

Biotopa/-u raksturojums

- Areāls, platība, kvalitāte;
- Īpašumtiesības;
- Mērķareāls, mērķplatība, mērķkvalitāte

Ietekmes un draudi

- Problēmas

Risinājumi

- Apsaimniekošana, atjaunošana
- Tiesiskā aizsardzība
- Informēšana, izglītošana
- Monitorings
- Prioritārās teritorijas
- Finansējums

Kādēļ ir nepieciešami zālāju biotopu aizsardzības plāni?

1. Slikts zālāju veselības jeb aizsardzības stāvoklis:

2019.-2024.¹

	Areāls	Platība	Struktūras	Nākotne	Kopējais
1630*	FV	U2	U2	U2	U2
5130	FV	U2	XX	U2	U2
6110*	FV	U2	U2	U2	U2
6120*	FV	U1	U2	U2	U2
6210	FV	U1	U2	U2	U2
6230*	FV	U1	U2	U2	U2
6270*	FV	U2	U2	U2	U2
6410	FV	U1	U2	U2	U2
6430	FV	FV	U1	U1	U1
6450	FV	U1	U2	U2	U2
6510	FV	U2	U2	U2	U2
6530*	FV	U1	XX	U1	U1
9070	FV	U2	XX	XX	U2

2013.-2018.²

	Areāls	Platība	Struktūras	Nākotne	Kopējais
FV	U2	U2	U2	U2	U2
FV	XX	U2	U2	U2	U2
FV	U1	U2	U1	U1	U1
FV	U1	U2	U2	U2	U2
FV	U1	U2	U2	U2	U2
FV	U1	U2	U2	U2	U2
FV	U1	U2	U2	U2	U2
FV	U1	U2	U2	U2	U2
FV	FV	U1	U1	FV	FV
FV	U1	U2	U2	U2	U2
FV	U1	U2	U1	U1	U2
FV	U1	U2	U2	U2	U2
XX	XX	XX	XX	XX	XX

FV Labvēlīgs
 U1 Nelabvēlīgs-nepietiekošs
 U2 Nelabvēlīgs-slikts
 XX Nezināms

¹<https://www.daba.gov.lv/lv/jaunums/varam-sabiedriskajai-apsriesanai-nodod-parskatus-par-sugu-un-biotopu-stavokli>

²<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/?period=5&group=Grasslands&country=LV®ion=BOR>

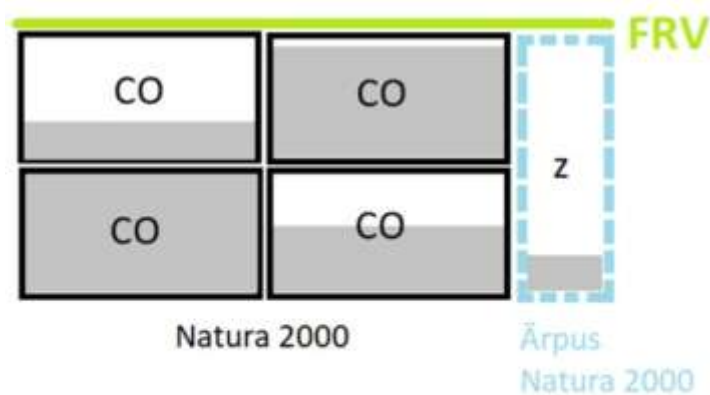
2. Noteikti biotopu aizsardzības mērķi*

Valsts līmeņa mērķi FRVs

- platība
- kvalitāte
- areāls

Natura 2000 mērķi COs

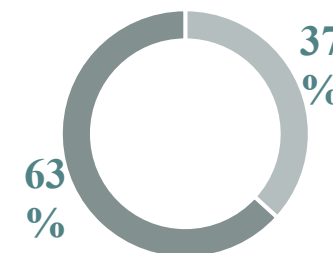
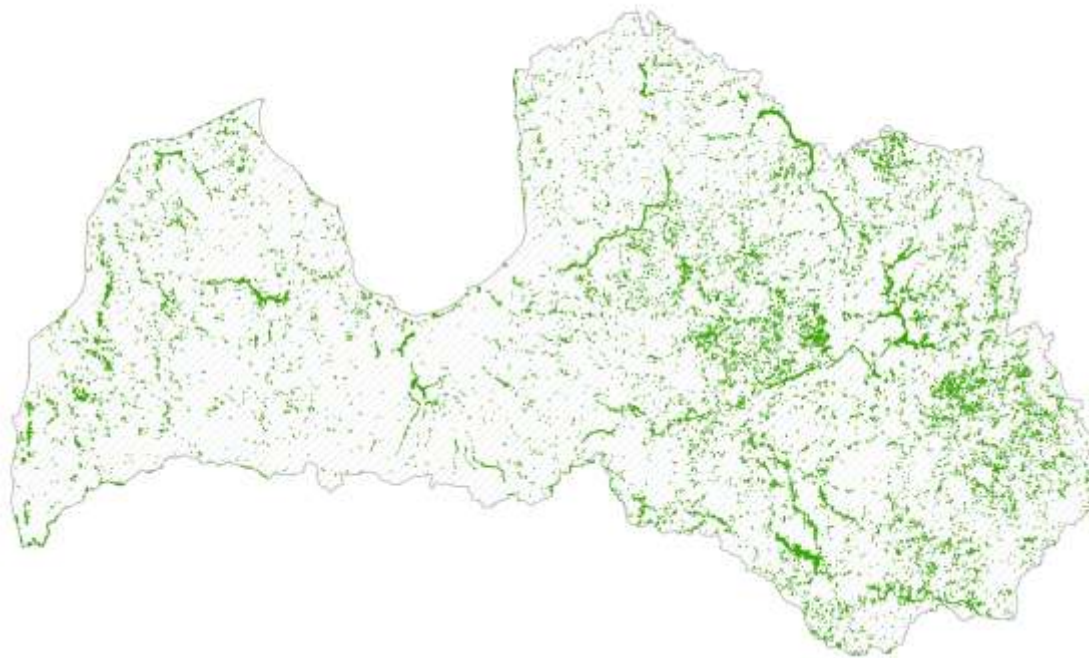
- platība
- kvalitāte

Mērķis nav sasniegts – pietrūkst gan
N2 teritorijās, gan ārpus

$$FRV = CO1 + CO2 + CO3 \dots + z$$

3. Nepietiekama aizsardzība

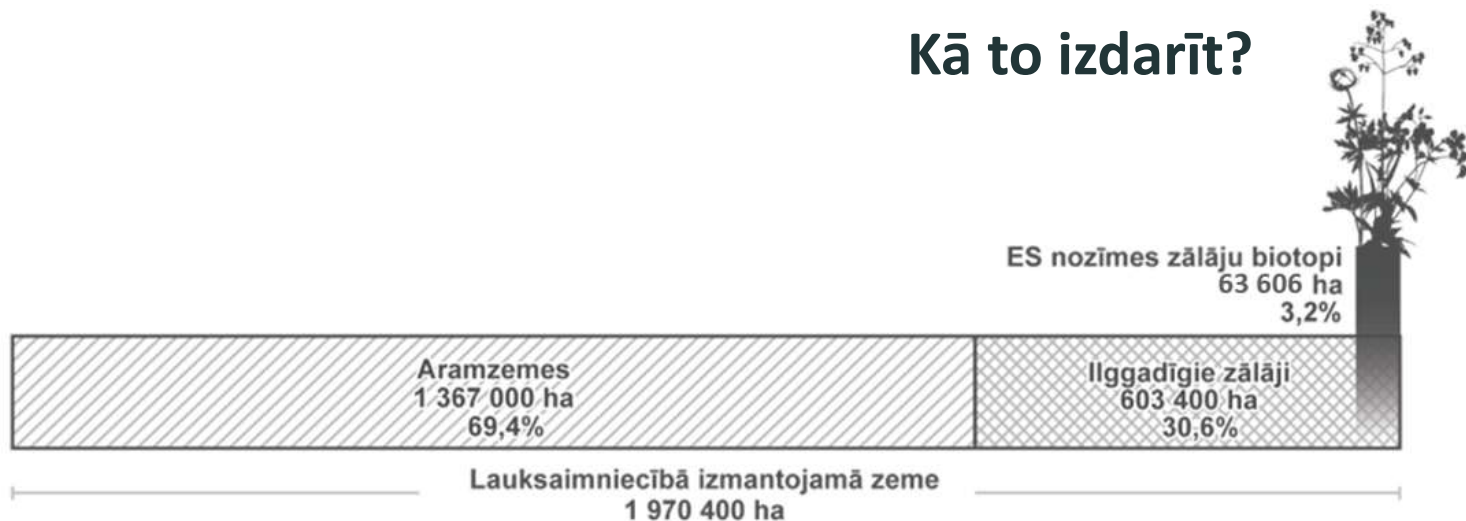
- Ārpus N2000 teritorijām zālāju biotopus nekas neaizsargā!
- Daudzos gadījumos arī Natura 2000 statuss nenodrošina zālāju neiznīcināšanu!
- Potenciālajiem zālāju biotopiem nav tiesiskās aizsardzības!

- no 333 N2000 - 138
- 22 N2000 teritorijās zālāji pārsniedz 200 ha
- 74 Natura 2000 zālāju biotopi nepārsniedz 20 ha
- ~ 56 669 ha pieder fiziskām/juridiskām personām

Zālāju biotopu mērķi skaitļos (1)

- ▼ Aprēķinātā mērķplatība valstī ir **119 335 ha** (pašreizējā biotopu platība ir 63 792 ha). Vēl ir nepieciešami **57 138 ha**. Platība, lai zālāju biotopiem nodrošinātu labvēlīgu aizsardzības stāvokli!
- ▼ Natura 2000 teritorijām mērķplatība ir **33 107 ha** (pašreizējā platība – 23 363 ha). Potenciālie un nākotnes zālāju biotopi ir atlasīti 9744 ha (= identificējamās kartē).
- ▼ Visiem zālāju biotopiem tā ir lielākā nekā pašreizējā platība, izņemot 9070 un 6110*.

Kā to izdarīt?

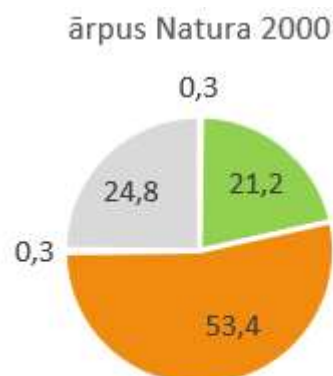
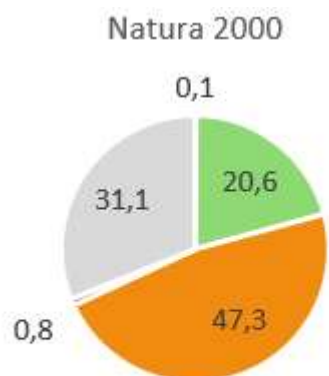

+ aizaugušās LIZ, kuras uz 2024.g. bija 188 597 ha jeb 9 %

<https://www.lad.gov.lv/lv/media/11467/download?attachment>

Zālāju biotopu mērķi skaitļos (3)

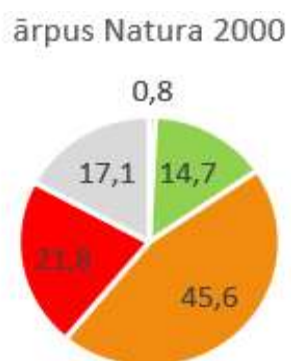
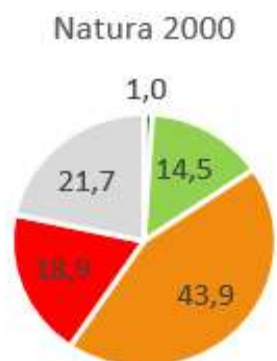
- izstrādāts un pielietots algoritms zālāju biotopu kvalitātes noteikšana – kopējā kvalitāte, augu sugu sastāva un struktūras/funkciju kvalitāte

■ A ■ B ■ C ■ D ■ X

■ A ■ B ■ C ■ D ■ X

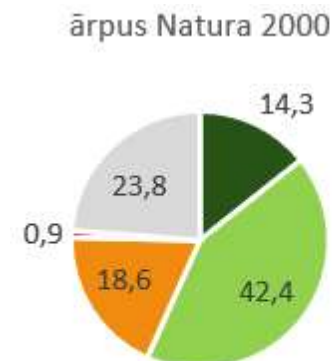
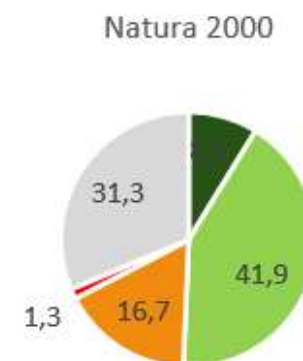
Sugu sastāva kvalitāte

■ A ■ B ■ C ■ D ■ X

■ A ■ B ■ C ■ D ■ X

Struktūru un funkciju kvalitāte

■ A ■ B ■ C ■ D ■ X

■ A ■ B ■ C ■ D ■ X

Zālāju biotopu mērķi skaitļos (4)

- Mērķkvalitāte - aprakstošā veidā izteiktas biotopa “vajadzības”, kas izriet no pašreizējās biotopa kvalitātes, ko, savukārt, ietekmē apdraudējumi, līdzšinējās saglabāšanas un apsaimniekošanas efektivitāte u. c. apstākļi. Biotopa atbilstību labvēlīgam aizsardzības statusam (atbilst vismaz labai kvalitātei) vērtē pēc šiem kvalitātes kritērijiem (BAP 2. pielikums).

“Ietekmes” un “Saglabāt pašreizējo platību un labu”

“Biotopu vai izveidot n”

“ti”

Biotopa kods	Valstī, ha	Natura 2000, ha
1630*	129	102
5130*	19	6,5
6110*	0,6	0,2
6120*	378	134
6210	3112	1079
6230*	307	70
6270*	11 676	1972,4
6410	1278	417
6430	231,2	210,1
6450	10 998,7	5456,9
6510	2658	714
6530*	288	155
9070	-	-

Biotopa kods	Valstī, ha	Natura 2000, ha
1630*	155,4	113,8
6120*	522	99,7
6210	5457,6	1070
6230*	577,9	50,2
6270*	21 138,6	4690
6410	3357,7	187,7
6430	629,9	43,8
6450	15 674,3	1445,6
6510	4839,6	1897
6110*	-	-
5130	155,9	16,9
6530*	4548,4	91,42
9070	-	40,99

Problēmas (1)

▼ Apsaimniekošanas pārtraukšana un zālāju pamešana

Neapsaimniekošana samazina ne tikai zālāju biotopu kvalitāti, bet arī platību sarukšanu un pat degradāciju (biotopa izzušanu), un izraisa virkni citu problēmu – aizaugšanu, augu sugu sabiedrību nomaiņu, eutrofikāciju, ekspansīvo un invazīvo sugu ieviešanos u. c.

Izteiktāki novērojams *Natura 2000* teritorijās, īpaši sausie un nabadzīgie zālāji kā 6120*, 6210, 6230*, arī 6410.

Problēmas (2)

▼ Uzaršana, apmežošana, lauksaimniecības kultūras maiņa, apbūve

Uzaršanas un kultivēšanas riskam vairāk pakļauti zālāji auglīgās augsnēs – 6270*, 6510, 6450 – un biežāk ārpus *Natura 2000* teritorijām.

Zālāji sausās un nabadzīgās augsnēs – 6120*, 6230*, 6210 – ir biežāk pakļauti apbūves riskam (zemes lietošanas kategorijas maiņai), it īpaši teritorijās, kur zemkopība un lopkopība praktiski nepastāv, piemēram, piekrastes zonā.

Problēmas (3)

▼ Neapmierinoša kvalitāte apsaimniekotām zālāju platībām

Vairāk kā pusei no apsaimniekotām zālāju biotopu platībām (aptuveni 32 828,6 ha atrodas lauku blokos), no kurām ar nepietiekamu un sliktu kvalitāti ir aptuveni 20 686 ha).

Tas nozīmē, ka uzturoša apsaimniekošana (pļaušana, ganīšana) nenodrošina biotopam labvēlīgu aizsardzības stāvokli, it īpaši, ja pirms apsaimniekošanas uzsākšanas, zālājs ir bijis neapmierinošā stāvoklī. Bez atjaunošanas un uzlabošanas pasākumiem tāda zālāja kvalitāte neuzlabosies.

Arī fragmentācija ietekmē zālāju kvalitāti, it īpaši augu sugu sastāva rādītājos. Ja zālāji atrodas pārāk izolēti viens no otra, netiek nodrošināta sugu apmaiņa. Arī šādos gadījumos bez zālāju atjaunošanas un uzlabošanas pasākumiem nav iespējams uzlabot to kvalitāti.

Daļa no problēmas ir saistīta ar nepareizu apsaimniekošanu – smalcināšanu, pļaušanu par augstu un par vēlu, nopļautās zāles nesavākšanu.

Ko darīt, lai uzlabotu zālāju stāvokli?

▼ Biotopa uzturēšana/apsaimniekošana

Nepieciešama regulāra apsaimniekošana – pļaušana ar siena novākšanu, ganīšanu vai kombinēta apsaimniekošana.

Ar informāciju par ieteicamo, pieļaujamo un nepiemēroto apsaimniekošanu iespējams iepazīties vadlīnijās aizsargājamo biotopu saglabāšanai Latvijā.

KLP SP ir vienīgais finansiālais atbalsts zālājiem, neskaitot projektus,

LA 10.5. «Zālāju biotopu apsaimniekošana” mērķu platība ir 69 144 ha, 2025. gadā pieteiktā (apmaksātā) platība ir 32 001 ha)»

Ieteikumi:

Atbalsta
likmju
pārskatīšana

Grūtības
pakāpes
iekļaušana

Jauni atbalsta
veidi, izdalot
Natura 2000

Rezultātorie-
ntētu
pasākumu
ieviešana

Infrastruktūra
s objektu
uzturēšana,
atjaunošana

Atbalsts vērsts
uz kvalitātes
uzlabošanu un
platību
palielināšanu

Ko darīt, lai uzlabotu zālāju stāvokli?

▼ Biotopa atjaunošana/veidošana

Ar piemērotākām metodēm var iepazīties vadlīnijās, arī dažādu projektu ietvaros tiek aprobētas dažādas metodes (LIFE GrassLIFE).

Natura 2000 teritorijās kartogrāfiski ir identificētas 9744 ha ar potenciālajām platībām, kuras jāatjauno (nav iespējamais maksimums).

2025.g. jauns LA atbalsta veids zālāju biotopu atjaunošanai LA 4.6 “Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošana”.

Ir veikta telpiskā prioritizācija *Natura 2000* teritorijām un ārpus tām, nosakot prioritārās teritorijas.

Lai virzītos FRA (=valsts mērķplatības) virzienā ir nepieciešams veidot biotopus no jauna (nākotnes biotopus). Zālāju biotopiem – 6450, 6530*, 6120*, 6210, 6230*, 6270*, 6410, 6510 – indikatīvi atlasītas teritorijas, kurās ir lielāks potenciāls šo biotopu izveidei.

Ko darīt, lai uzlabotu zālāju stāvokli?

▼ Biotopu kvalitātes uzlabošana

Platības, kurās nepieciešams veikt pasākumus, lai uzlabotu kvalitāti:

Biotopa kods	Valstī, ha	Natura 2000, ha
1630*	129	102
5130*	19	6,5
6110*	0,6	0,2
6120*	378	134
6210	3112	1079
6230*	307	70
6270*	11 676	1972,4
6410	1278	417
6430	231,2	210,1
6450	10 998,7	5456,9
6510	2658	714
6530*	288	155
9070	-	-

- Kokaugu apaugums;
- Kūlas slānis;
- Zemes virsas nolīdzināšana;
- Ekspansīvās un invazīvās sugas;
- Nepareiza apsaimniekošana;
- Mitruma režīma atjaunošana;
- Izmaiņas augu sugu sabiedrība;
- Parkveida zālājiem raksturīgu koku atbrīvošana.

Teritoriju prioritizēšana (1)

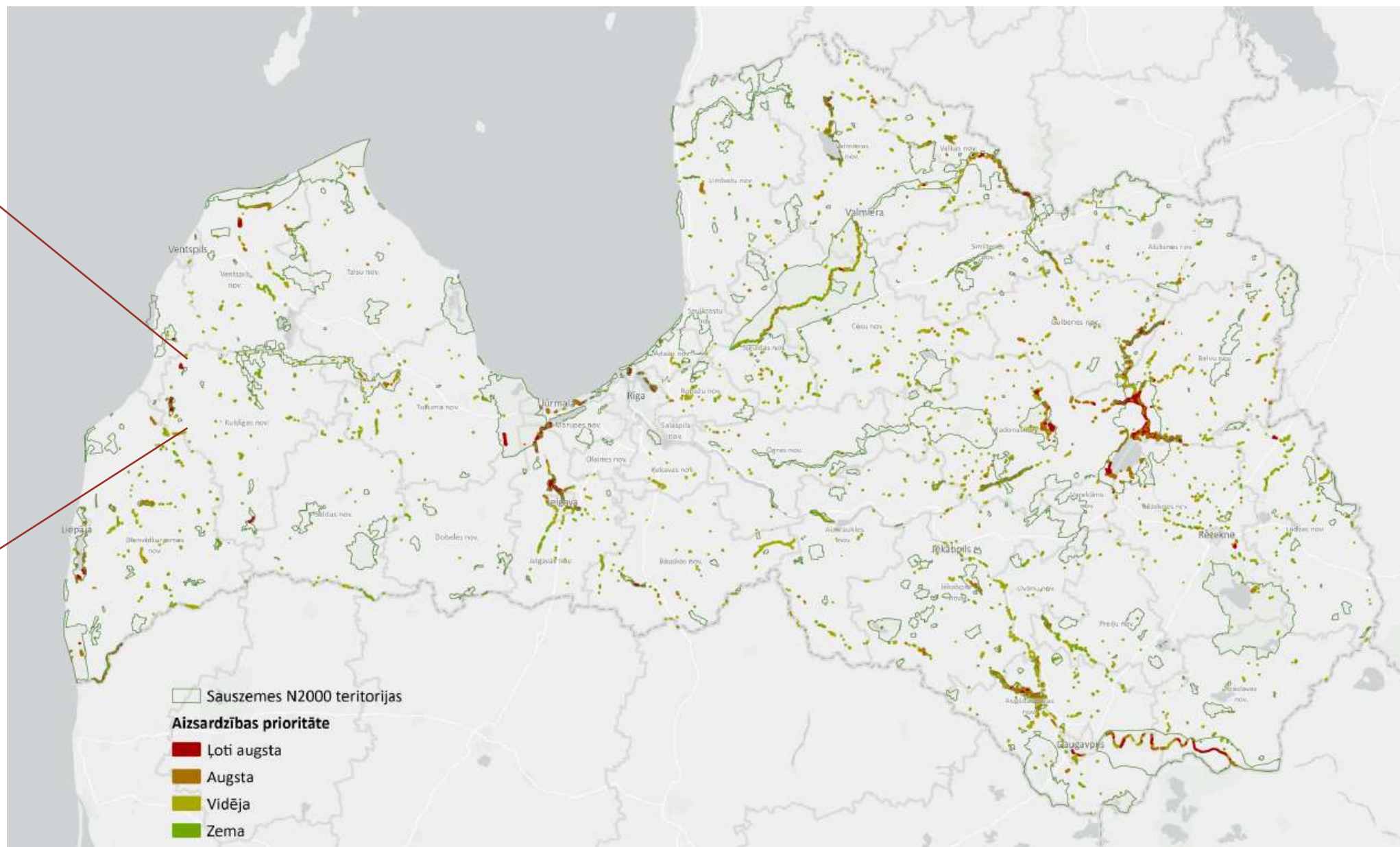
▼ Katram zālāju biotopam, izņemot 6110*, 5130, 9070, veikta prioritizēšana (esošām platībām) četrās klasēs: ļoti augsta, augsta, vidēja, zema

▼ Aizsardzības prioritātes:

aizsardzības prioritāte norāda gan to, kuras teritorijas būtu nepieciešamas saglabāt (aizsargāt) to vērtību dēļ, gan to, kuras būtu vieglāk saglabāt (aizsargāt) esošo pārvaldības tiesiskā regulējuma dēļ, gan to, kurām *Natura 2000* teritorijām būtu ieteicams pārskatīt robežas.

Dati: zālāju konektivitātes modeļa rezultāti, kvalitātes aprēķini, LAD deklarētie lauki, BVZ vēsturiskais slānis, putnu sugu modeļi, *Natura 2000* tīkls, invazīvās sugas u.c.

Kritēriji: attālums līdz upei/ezeram (6430, 6450), ietilpst putnu modelī, ietilpst LAD lauka blokos vai vēsturiskajā BVZ slānī, poligona platība u.c.

Teritoriju prioritizēšana (3)

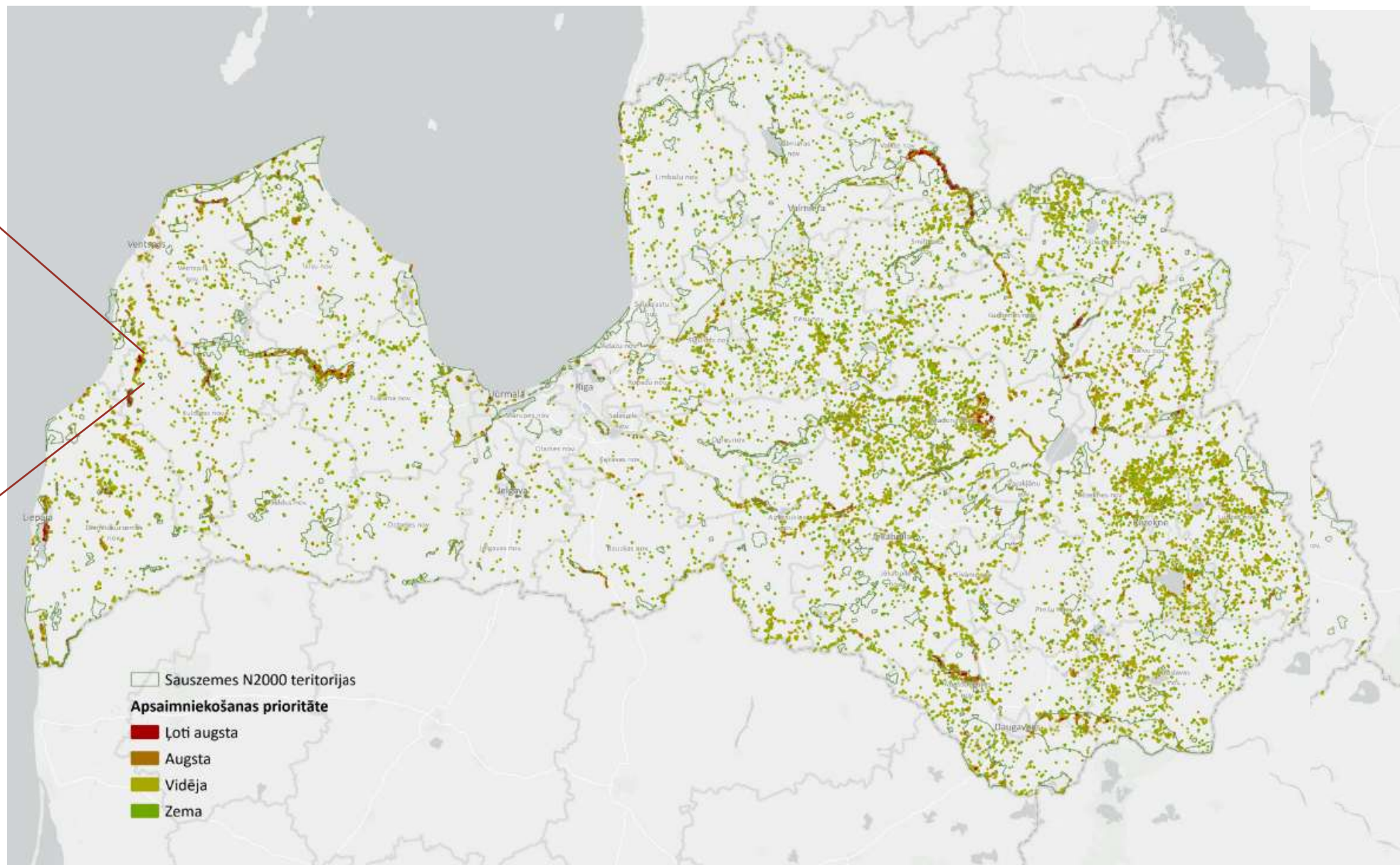
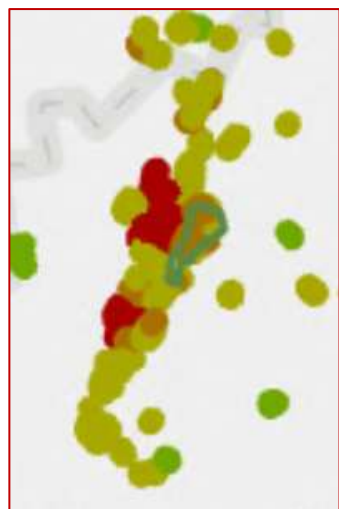
- ▼ Četrās klases: ļoti augsta, augsta, vidēja, zema
- ▼ Apsaimniekošanas prioritātes:

Apsaimniekošanas prioritāte norāda, kuras teritorijas ir nepieciešams apsaimniekot, lai saglabātu un uzlabotu konkrētā biotopa kvalitāti.

Prioritāro apsaimniekošanas vietu identificēšanai izmantoti tie paši kritēriji, bet dažiem piešķirti citi svarojumi (pretēji). Piemēram, biotopa poligona kvalitātei apsaimniekošanas kritērijiem augstāks svars piešķirts poligoniem, kas pēc algoritma vērtējuma ieguvuši zemāku kvalitāti, bet augstākās vērtības piešķirot zālājiem, kas ir sliktās kvalitātēs.

- ▼ Kritēriji: attālums līdz upei, attālums līdz Natura 2000 teritorijai, iegūtā aizsardzības prioritāte, poligona platība, poligons piemērots putnu sugai, invazīvo sugu atradņu skaits, dižkoku skaits u.c.

Apsaimniekošanas prioritātes (4)

Nākotnes (jaunveidojamo) zālāju biotopu teritoriju atlase

- ▼ Veikta telpiskā modelēšana atsevišķiem zālāju biotopu veidiem (6530*, 6450, 6120*, 6210, 6230*, 6270*, 6410, 6510), identificējot teritorijas, kurās pastāv liels potenciāls veidot zālāja biotopus.
- ▼ Izmantoti rezultāti no projekta LatViaNature aktivitātes C.10 “Attālās izpētes integrēšana dabas datu pārvaldības sistēmā datu analīzes un kontroles efektivitātes uzlabošanai pilotteritorijās”
- ▼ Kritēriji un dati: poligona platība, iekrīt Natura 2000 teritorijā, ietilpst vēsturiskajā BVZ slānī, poligons ir piemērots putnu sugai, potenciālo zālāju slānis (Dabas skaitīšanas)

Izpildes termiņi, prioritātes, rezultatīvie rādītāji

▼ 2030., 2040. un 2050.

▼ 1. prioritāte:

- grozījumi Sugu un biotopu aizsardzības likumā – nosakot aizliegtās darbības;
- MK 16.03.2010. noteikumi Nr. 264 – iestrādāta norma, kas aizliedz pārveidot un iznīcināt;
- radīts tiesiskais ietvars potenciālajiem zālāju biotopiem;
- jaunajā KLP SP (ar 2028.g.) jauni atbalsti, t.sk., rezultātorientētie;
- ieviests apsaimniekošanas un ekoloģiskās atjaunošanas efektivitātes monitorings;
- ES nozīmes zālāju biotopu *Natura 2000* teritoriju un valsts (fona) monitoringa atjaunošana un sistemātiska īstenošana;
- izcilas un labas kvalitātes zālāju biotopu platību saglabāšana;
- apsaimniekoto zālāju biotopu apsaimniekošanas turpināšana - Atbalstam LA 10.5 “Zālāju biotopu apsaimniekošana” pieteikto zālāju platība nav samazinājušās;
- apsaimniekoto zālāju biotopu platību palielināšana intervencē LA.10.5 (50 % no šobrīd neapsaimniekotās platības) caur atbalsta intervenci LA 4.6 “Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošana”;
- nākotnes (jaunveidojamo) zālāju biotopu teritorijas atlase.

Izpildes termiņi, prioritātes, rezultatīvie rādītāji

▼ 2. prioritāte (2040.g.):

- sliktas un nepietiekamas kvalitātes zālāju biotopu (60 % no kopējās platības valstī) kvalitātes uzlabošana;
- nezināmās kvalitātes noteikšana;
- potenciālo un nākotnes zālāju biotopu atjaunošana N2000 teritorijās;
- identificēt jaunveidojamās (nākotnes) biotopu teritorijas.

▼ 3. prioritāte (2050.g.):

- valsts mērķplatības (FRA) sasniegšana, ieskaitot nākotnes (jaunveidojamo) biotopu veidošanu

ES LIFE Programmas projekts
"Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības
un apsaimniekošanas optimizācija"
(LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature)

Dabas aizsardzības
pārvalde

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Paldies!

baiba.galniece@daba.gov.lv

Dabas aizsardzības
pārvalde

Viedās administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

Pasaules
Dabas
Fonds

sadarbībā ar

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

DAUGAVPILS
UNIVERSITĀTE

VIDZEMES
AUGSTSKOLA

Latvijas
Biozinātņu un
tehnoloģiju
universitāte